

*Фесан Тетяна,
студентка ННІ № 1НАВС
Науковий керівник: Полішко Наталія,
старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін НАВС*

ЗАХИСТ ПРАВ НАРЕЧЕНИХ ПРИ УКЛАДЕННІ ШЛЮБУ

В сучасному світі поширеним явищем стало, коли жінка та чоловік спільно вирішують жити разом, виховувати дітей - без реєстрації шлюбу. Однак, вони не задумуються над тим, як це у майбутньому може значною мірою вплинути на їх права та обов'язки.

Реалії сьогоденного життя свідчать про збільшення кількості шлюбних відносин без державної реєстрації шлюбу, так званих цивільних шлюбів. При цьому співмешканці часто посилаються на те, що штамп у паспорті нічого не змінює. Однак постає запитання: чи рівноцінні права й обов'язки чоловіка та жінки, які перебувають у цивільному шлюбі, з тими, що виникають у подружжя, яке проживає в зареєстрованому шлюбі?

Відповідно до Сімейного кодексу України (далі СК) сім'я є первинним та основним осередком суспільства. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом та майном, мають взаємні права та обов'язки. Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, які не заборонені законом і таких, які не суперечать моральним засадам суспільства [1].

Шлюб – це сімейний союз. Слово «сімейний» засвідчує, що шлюб створює сім'ю, а не спрямований на її створення. У шлюбі можуть бути лише жінка та чоловік, тобто особи різної статі.

Необхідною або, як ще її називають, конститутивною ознакою шлюбу є його реєстрація державним органом реєстрації актів цивільного стану. Без такої реєстрації шлюбу як правової категорії немає. Так званий «цивільний шлюб» - це побутова категорія, яка, насамперед, віддзеркалює наявність лише однієї ознаки шлюбу – сімейного союзу жінки та чоловіка. Відсутність державної реєстрації не робить цей союз актом цивільного стану, тобто шлюбом у правовому розумінні цього слова. Жінка та чоловік у цьому союзі мають статус сім'ї, але не мають статусу подружжя. Отже, відповідно до законодавчих нормативних актів, під правовим статусом подружжя розуміється забезпечена законом можливість набуття та реалізації особистих немайнових та майнових прав подружжя з метою зміцнення сім'ї, виховання дітей і досягнення особистого щастя.

В юридичній літературі висловлювалися різні думки щодо визначення поняття шлюбу. Різні погляди на правову природу шлюбу

існують не тільки у вітчизняній теорії сімейного права, але й у сімейному праві зарубіжних держав. Визначаються три основні концептуальні погляди на шлюб з тих, які існують за кордоном: 1) шлюб – договір (найбільш поширена концепція); 2) шлюб – статус; 3) шлюб – партнерство. Характерним є те, що конституційне законодавство багатьох країн встановлює необхідність державного захисту шлюбу як основи сім'ї [3, с. 66 – 68].

Наприклад, Конституцією Ірландії закріплено, що «держава бере на себе обов'язок з особливою увагою охороняти шлюб, на якому будується сім'я, і захищати його від нападу» [3, с. 67].

Стаття 51 Конституції України не тільки забезпечує охорону сім'ї державою, але й проголошує на конституційно-правовому рівні рівність жінки і чоловіка у шлюбі та сім'ї та необхідність вільного волевиявлення осіб на укладення шлюбу.

У статті 5 СК України законодавчо закріплений принцип державної охорони сім'ї, дитинства, материнства, батьківства. Держава створює умови для зміцнення сім'ї [1].

При укладенні шлюбу, статус наречених набувають особи, які підписали та подали заяву про реєстрацію шлюбу, встановленого зразка. Особи, які ще не підписали заяву про реєстрацію шлюбу, також повинні ознайомити один одного зі станом свого здоров'я до підписання заяви про реєстрацію шлюбу, оскільки, підписуючи заяву та набуваючи статус наречених, особи підтверджують факт ознайомлення зі станом здоров'я один одного. Держава гарантує нареченим право проходження медичного огляду, шляхом створення безперешкодного та своєчасного доступу до медичного обстеження в мережі закладів охорони здоров'я.

На жаль, на сьогодні, чинний СК України не дає конкретних відповідей на спірні питання. Зважаючи на судову практику розгляду спорів, що виникають між чоловіком і дружиною, які проживають у цивільному шлюбі, вбачається слабка захищеність таких прав на законодавчому рівні. Відсутність чіткої системи правового регулювання відносин цивільного шлюбу автоматично унеможливує єдиний підхід судових органів до вирішення пов'язаних із ним спорів.

Зокрема, існує низка проблемних, спірних питань, які виникають між чоловіком і жінкою, які фактично проживають однією сім'єю.

Як у зареєстрованому, так і в цивільному шлюбі чоловіку й жінці гарантовано рівні права та можливості відповідно до основних прав і свобод людини, зокрема: вільні у виборі занять, професії, місця проживання; мають право на свободу думки, совісті та релігії; наділені правом розподілити між собою сімейні обов'язки і разом вирішувати питання життя сім'ї (наприклад, утримання, виховання та навчання спільних неповнолітніх дітей); зобов'язані турбуватися про здоров'я, розвиток і матеріальне забезпечення своїх дітей; мають право на особисту свободу, фізичний і духовний розвиток, на повагу до своєї

індивідуальності та на повагу до будь-якої праці, що здійснюється в інтересах сім'ї.

Зазначені права регулюють ст. 49 – 56 СК України. Але, чоловік і дружина, які перебувають у цивільному шлюбі, не набувають деяких, передбачених законом особистих немайнових прав подружжя, до яких належать, зокрема, право одного з учасників сімейних відносин змінити своє прізвище на прізвище іншого учасника (таке право виникає лише у зв'язку з реєстрацією шлюбу) [1].

Наприклад, щодо права на утримання, то ст. 91 СК України встановлено право осіб, які тривалий час проживали разом, не перебуваючи у шлюбі між собою, на утримання в разі настання непрацездатності одного з них. Це означає, що та особа, яка стала непрацездатною під час такого спільного проживання, має право на матеріальну допомогу з боку іншої сторони за умови, що вона має можливість таку допомогу надати [1].

Відповідно до сімейного Кодексу України, орган державної реєстрації актів цивільного стану зобов'язаний ознайомити наречених з їхніми правами та обов'язками як майбутніх подружжя і батьків та попередити про відповідальність за приховання перешкод до реєстрації шлюбу.

Захист прав, що виникають із шлюбних та сімейних відносин, здійснюється судом, органами опіки і піклування та органами реєстрації актів цивільного стану [1].

Отже, шлюб – це підстава для виникнення прав і обов'язків подружжя як немайнових: право на материнство (батьківство), на свободу та особисту недоторканність, на повагу до своєї індивідуальності, на зміну прізвища, на особисту свободу тощо, так і матеріальних - обов'язок щодо утримання, право спільної сумісної власності. На сьогоднішній день в Україні прийнято та діє багато законодавчих актів, які спрямовані на правовий та соціальний захист сім'ї. Держава на належному рівні забезпечує охорону сім'ї державою, а також проголошує на конституційно-правовому рівні рівність жінки і чоловіка у шлюбі та сім'ї та необхідність вільного волевиявлення осіб на укладення шлюбу.

Але попри все, кожна людина повинна пам'ятати також про те, що добробут її сім'ї залежить і від неї самої. Основою міцної сім'ї є взаємне кохання та щирі відносини між усіма членами родини.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
2. Кодекс про шлюб та сім'ю України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2006-07#Text>
3. Навчальний посібник: Сімейне право України: навчальний посібник. За ред. Т.В. Курило. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ. 2014. 316 с.

4. Конституція України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

УДК 347.61/64

*Чурпіта Ганна,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільно-правових
дисциплін НАВС*

ЗАСТОСУВАННЯ СУДОМ НОРМ КОНСТИТУЦІЇ ТА ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З МЕТОЮ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ

На сучасному етапі розвитку суспільства одним із пріоритетних напрямів державної політики в Україні є захист сімейних прав та інтересів. Досягнення цієї мети забезпечується за допомогою різних правових засобів, серед яких особливе місце посідає судовий захист, адже саме суду законодавцем надано найбільш широкі повноваження в зазначеній сфері, порівняно з іншими юрисдикційними органами.

Відповідно до ст. 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення.

Завданням судового захисту сімейних прав та інтересів є відновлення порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави. Відповідне завдання реалізується судом, у тому числі з метою зміцнення сім'ї, утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї, побудови сімейних відносин на паритетних засадах, на почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки, а також забезпечення кожної дитини сімейним вихованням, можливістю духовного та фізичного розвитку.

Одним із аспектів, який заслуговує на увагу у межах дослідження проблематики судового захисту сімейних прав і інтересів, є застосування судом Конституції та актів цивільного законодавства України до регулювання сімейних відносин.

Загальні засади регулювання сімейних відносин передбачені статтею 7 Сімейного кодексу України (далі – СК України).

А саме цією нормою встановлено, що: сімейні відносини регулюються СК України та іншими нормативно-правовими актами. Сімейні відносини можуть бути врегульовані за домовленістю (договором) між їх учасниками. Сімейні відносини регулюються лише у